

Άγιος Κρίσπος – ο Προστάτης της Αίγινας

4 Δεκεμβρίου, 2025

ΚΡΙΣΠΟΣ (Σωτ. Δεσπότης):

Στις αρχές Δεκεμβρίου, μέσα σε ένα «νέφος» προφητών που εξαγγέλλουν την έλευση του Μεσσία, γιορτάζουμε τον Άγιο Κρίσπο, μία άγνωστη αλλά πολύ ενδιαφέρουσα – δυναμική προσωπικότητα της Πρώτης Εκκλησίας. Γοητεύτηκε από το γεγονός ότι οι Προφητείες που ακούγονταν στη Συναγωγή εκπληρώθηκαν με ένα τόσο παράδοξο τρόπο στο Πρόσωπο του «Πρόσφυγα» Εσταυρωμένου αλλά Αναστημένου Θεού: του Εμμανουήλ (= ο θεός είναι μαζί μας και άρα «δεν είσαι μόνος»). Τον συναντούμε στην Κόρινθο, αλλά τελικά, σύμφωνα με την αρχαία παράδοση γίνεται Επίσκοπος στην Εκκλησία ή αλλιώς «στην εν Κυρίω Παροικία» της Αίγινας (Αποστολικές Διαταγές 7.46.14: Κρίσπος δὲ τῆς κατὰ Αἴγιναν Ἐκκλησίας. Οὗτοι οἱ ὑφ’ ἡμῶν ἐμπιστευθέντες τὰς ἐν Κυρίῳ παροικίας, ὧν τῆς διδασκαλίας μνημονεύοντες, πάντοτε παραφυλάσσεσθε τοὺς ἡμετέρους λόγους). Βεβαίως, τα πλοία στις Κεγχρεές από/προς την Αθήνα και τα λιμάνια της περνούσαν από την Αίγινα και τον Ναό της Αφαίας, ο οποίος ήταν πολύ γνωστός στην αρχαιότητα. Άρα Αίγινα και Κόρινθος λειτουργούσαν ως «συγκοινωνούντα δοχεία». Τελικά δεν ξέρουμε εάν ο Κρίσπος στις 4 Δεκεμβρίου μαρτύρησε ή αναπαύθηκε απλώς.

Κρίσπος είναι λατινικό όνομα (που είχε και ένας «φίλος» του ιατρού Γαληνού αλλά και ο «αδίκως απολεσθείς» γιος του Μέγα Κωνσταντίνου) και σημαίνει «καμπύλος» (< crisp < ρίζα “(s)ker-“, κάτι που λυγίζει ή γυρίζει > κείρω = κόβω). Δεν γνωρίζουμε το εβραϊκό του όνομα. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Λουκά (Πράξεις 18, 8), ήταν αρχισυνάγωγος στην Κόρινθο, όπου υπήρχε πλήθος Ιουδαίων, καθώς η πόλη τής Αφροδίτης, ήταν πολυπολιτισμική πόλη – «κολωνία». Ως αρχισυνάγωγος, δεν ήταν «επίσκοπος» της ιουδαϊκής Κοινότητας –όπως κακώς θεωρείται– ούτε ραβίνος – δάσκαλος των Γραφών στη Χάβρα της πόλης. Ήταν εκείνος που (διαθέτοντας και οικονομική άνεση) συντηρούσε τη Συναγωγή ή αλλιώς και Προσευχή και φρόντιζε για την άρτια διοργάνωση των ποικίλων δράσεών της. Σημειωτέον ότι στις Συναγωγές της Μεσογείου, όπου έχουμε και γυναίκες αρχισυναγώγους, δεν τελούνταν μόνο λατρευτικές δραστηριότητες, αλλά ήταν «πολυχώροι»: λειτουργούσαν ως τόποι φιλοξενίας, δικαστήρια υποθέσεων ενδοϊουδαϊκών και καθημερινά ως σχολεία, ώστε τα εβραϊόπουλα να ακροώνται και να μελετούν τις Γραφές. Άρα ο Κρίσπος ήταν «η ψυχή» της Συναγωγής της Κορίνθου, η οποία προφανώς ήταν μια «κυψέλη», καθώς εκεί σύχναζαν και πολλοί «περιπλανώμενοι» Εβραίοι που έφταναν στα δύο λιμάνια της μετά από πολυήμερα ταξίδια της για να μεταβούν σε άλλους

προορισμούς στην Μεσόγειο, αξιοποιώντας το μοναδικό δίκτυο (network) της Διασποράς. Άλλωστε σύμφωνα με το *Πράξεις* 18,4 τον ίδιο χώρο επισκέπτονταν και Έλληνες και Ελληνίδες «σεβόμενοι» – αναζητητές του Ενός Θεού Δημιουργού και ενός ήθους που ικανοποιεί την βαθιά Επιθυμία για Επανένωση με τη Γεννήτρια της Ζωής και όχι την στιγμιαία Απόλαυση τής «αγοραίας Αφροδίτης».

Ο Κρίσπος πρέπει να ήταν και αρκετά διοργανωτικός. Στην εποχή του ο αυτοκράτορας της Ρώμης Κλαύδιος εξορίζει το 49 μ.Χ. από τη Ρώμη **όλους τους Εβραίους**, ένεκα κάποιου «Χρηστού». Πιθανότατα αυτό συνέβη διότι ξέσπασαν έντονες διαμάχες στην Αιώνια Πόλη σχετικά με την πίστη του Εσταυρωμένου Μεσσία Ιησού. Συνεπώς, ο Κρίσπος υποδέχτηκε στην Κόρινθο αρκετούς «φυγάδες» από τη Ρώμη, όπως το ζευγάρι Ακύλας και Πρίσκιλλα· ήταν επίσης εκείνος που φρόντισε να τους βρει κατάλυμα και επαγγελματική στέγη και να ενταχθούν οργανικά στην εβραϊκή κοινότητα της Κορίνθου. Το ζητούμενο ήταν να μην «μεταφέρουν» οι ζηλωτές ομοεθνείς του τις «χρηστολογικές» διαμάχες τους στην κορινθιακή Συναγωγή, προκαλώντας το ελληνικό κοινό και περιβάλλον, σε ένα κλίμα διάχυτου «αντισημιτισμού» – αντιιουδαϊσμού.

Ο Παύλος μετά την επιστροφή των δύο συνεργατών του (Τιμόθεο και Σίλα) και τα καλά νέα – «ευαγγέλια» για την πρόοδο του Ευαγγελίου στην επίσης σημαντική Θεσσαλονίκη, προφανώς άντλησε «θάρρος» και κήρυττε ακόμη πιο διαπρύσια ότι ο Ιησούς είναι ο Χριστός, κάτι που είδαμε τι είχε προκαλέσει στην Ρώμη και άρα αρχικά θα προξένησε στον Κρίσπο «φόβο». Ταυτόχρονα ασκούσε το «εξευτελιστικό» στα μάτια της ελίτ χειρωνακτικό επάγγελμα τού να ράβει σκηνές στο Εργαστήρι του Πόντιου Ακύλα.

Τελικά ο Κρίσπος, παρότι αρχισυνάγωγος που «κρατούσε τις ισορροπίες», πιστεύει στον «Χρηστό» Κύριο μαζί με όλον τον «οίκο» του, ο οποίος δεν πρέπει να εντοπιζόταν μακριά από την Συναγωγή. Η λέξη «οίκος» σημαίνει την οικογένεια, και στον ρωμαϊκό κόσμο η οικογένεια δεν ήταν η πυρηνική που γνωρίζουμε σήμερα, αλλά περιλάμβανε προπάτορες, οικόετες, σκλάβους: ουσιαστικά μια αυτάρκης παραγωγική μονάδα.

Και ο Κρίσπος με τον «οίκο» του πιστεύει, ενώ ο Παύλος ΗΔΗ έχει αποχωρήσει από τη Συναγωγή που εκείνος διεύθυνε. Μάλιστα ο Απόστολος των Εθνών έφυγε από τη συναγωγή αφού τίναξε τα ρούχα του, και είπε emphaticά: το αίμα το δικό σας στα κεφάλια σας. «Καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι» (στ. 4).

Ωστόσο, ενώ κανείς υποθέτει ότι ο Παύλος ή Σαύλος θα είχε φύγει πολύ μακριά, ο Λουκάς χρησιμοποιεί το ρήμα «συν+ομορώ», που σημαίνει ότι το σπίτι του Τίτιου Ιούστου –ο οποίος ήταν ήδη σεβόμενος τον θεό και σύχναζε στη Συναγωγή– βρισκόταν ΑΚΡΙΒΩΣ δίπλα στην «έδρα» του Κρίσπου. πιθανότατα στην πολυσύχναστη Οδό του Λεχαίου. Επρόκειτο προφανώς για ευρύχωρη Οικία καθώς ο έχων ρωμαϊκό όνομα «Ιούστος» (που το όνομα σημαίνει «δίκαιος – ευθύς» και άρα είναι αντώνυμο τού «Κρίσπος») «ήταν μέλος της ρωμαϊκής παροικίας (colonus), που χρησιμοποιώντας τον ο Παύλος ήλθε σε επαφή με τους κύκλους των μορφωμένων Ρωμαίων. Ίσως ν' ανήκε στην γνωστή οικογένεια των Titius, που ήσαν κεραμουργοί και τα προϊόντα τους τα έστελναν σε ολόκληρο τον κόσμο (Στράβων)» (Holzner). Οι περαστικοί «ιδιώτες» Κορίνθιοι της Οδού Λεχαίου θα «άκουγαν» σε δύο διαδοχικές ημέρες άσματα και αναγνώσματα από δύο Κοινότητες, οι οποίες για εκείνους λάτρευαν τον ίδιο «εβραϊκό θεό».

Πιθανόν και ο Κρίσπος, για ένα διάστημα, ενώ ήταν στη Συναγωγή, δεν τρομοκρατήθηκε από την «αρά» τού Παύλου «το αίμα το δικό σας στα κεφάλια σας», αλλά επισκεπτόταν και ακριβώς δίπλα την «ανταγωνιστική» προς αυτόν «Εκκλησία», προκειμένου επί τη βάσει των Γραφών να «μελετήσει» το κήρυγμα του Παύλου για τον Ιησού Χριστό. Μετά από μακρά σχετικά διεργασία γίνεται «του Χριστού» και βαπτίζεται από τον ίδιο τον Παύλο, σε ζων ύδωρ (= τρέχον νερό). Μάλιστα η βάπτισή του προκάλεσε τέτοιο κύμα ματαστροφών, που δεν πέτυχε ούτε ο ίδιος ο Παύλος μέχρι τότε με το Κήρυγμά του»: πολλοί Κορίνθιοι ακούγοντας το συγκεκριμένο γεγονός, «πίστευαν (σε παρατατικό!) και βαπτίζονταν». Αυτό αποδεικνύει τη μεγάλη επιρροή του στην Κόρινθο.

Το συναίσθημα του Αποστόλου αντί να είναι η μεγιστοποίηση της χαράς (που ήδη είχε αισθανθεί από την επιστροφή των συνεργατών «αδελφών» του»), είναι ο φόβος. Ήδη αλλού είχε υποστεί τις συνέπειες του φθόνου των ομοεθνών του, που εκτός των άλλων έχαναν και τους «Έλληνες» προσήλυτους και άρα και τις προσβάσεις τους στα κέντρα εξουσίας της πόλης. Γι' αυτό για πρώτη φορά στην Περιοδεία του Παύλου προς Δυσμάς έχουμε «Επιφάνεια»: «Νύχτα είπε ο Κύριος (όπως εμφατικά ονομάζεται ο Ιησούς!) στον Παύλο μ' ένα όραμα: «Μη φοβάσαι αλλά κήρυττε το

Ευαγγέλιο και μη σωπαίνεις, γιατί εγώ είμαι μαζί σου· κανείς δεν θα σου επιτεθεί να σε κακοποιήσει, γιατί έχω πολύ λαό σ' αυτή την πόλη»(στ. 9-10· Μτφρ. Βιβλικής Εταιρίας).

Τελικά πέρασαν 18 μήνες χωρίς πρόβλημα. Τότε, όμως ο μικροσκοπικός Εβραίος (Παύλος) οδηγείται από τους Ιουδαίους «ομοθυμαδόν» στο φόρουμ και το εντυπωσιακό δικαστικό βήμα τού ηγεμόνα ανθύπατου Ιούνιου Γαλλίωνα, αγαπημένου αδελφού του στωικού Σενέκα. Τη στιγμή, όμως, που «ανοίγει το στόμα ο Παύλος», καθώς για πρώτη φορά έχει την ευκαιρία στη ζωή του να στέκεται απέναντί του ένας τόσο λόγιος Ρωμαίος, εκείνος δηλώνει αναρμόδιος, : «Και τους έδιωξε από το δικαστήριο». Τότε δεν ήταν «οι Έλληνες, που έπιασαν το Σωσθένη τον αρχισυνάγωγο και τον χτυπούσαν μπροστά στο δικαστήριο» όπως μεταφράζει η Βιβλική Εταιρία (ακολουθώντας το εκκλησιαστικό Κείμενο), με τον «ευγενικό» Γαλλίωνα αδιάφορο να παρακολουθεί το «θέαμα». Τάσσομαι υπέρ τής άποψης (Σ. Δεσπότης, «*Η ιεραποστολική Περιοδεία του Παύλου στον Ελλαδικό χώρο (Μακεδονία – Αχαΐα – Ασία*. Αθήνα: Ουρανός 2010 σ.198-9), επί τη βάσει των αρχαιότερων χειρογράφων, ότι ξεσπά «εμφύλιος» στην ίδια την ιουδαϊκή Κοινότητα που πριν είχε συσπειρωθεί **ομοθυμαδόν** εναντίον του Ευαγγελίου. Με αυτή τη σκηνή ο γιατρός Λουκάς

θέλει να μας δείξει ότι το κακό είναι απόλυτα αυτοκαταστροφικό και οδηγεί αυτούς που εκτοξεύουν μομφές στην αμοιβαία απώλειά τους.

Και ο διάδοχος του Κρίσπου, αρχισυνάγωγος Σωσθένης (σως =σώος + σθένος=δύναμη, αντοχή και εννοεί αυτόν που έχει τη δύναμη της σωτηρίας, τη δύναμη και αντοχή), επιδεικνύει πνευματική ρώμη: μεταστρέφεται στον Χριστιανισμό –γι’ αυτό και τον αναφέρει ο Λουκάς ονομαστικά, καθώς είναι γνωστός στις χριστιανικές κοινότητες. Κατόπιν ο ίδιος (ο Σωσθένης) από την Έφεσο το 54μ.Χ. μαζί με τον Παύλο απευθύνει μία από τις κορυφαίες επιστολές της Καινής Διαθήκης σε πρώην «συντοπίτες» του: **την Α’ Κορινθίους**. Προφανώς και ο Σωσθένης, όπως και το ζεύγος Πρίσκιλλα και Ακύλας «μετανάστευσαν» στο άλλο μεγάλο λιμάνι του Αιγαίου, την πόλη της Αρτέμιδας. Στην **Α’ Κορινθίους** ο Σωσθένης και ο Παύλος αναφέρονται στη βάπτισή του Κρίσπου, (ως μία εξαίρεση στην τακτική του Αποστόλου των Εθνών να μην «τελεί μυστήρια»). Αυτό δεν συνέβη στο **ποταμάκι Λεύκα** (όπως ισχυρίζεται ο Holzner, καθώς αυτό εντοπίζεται στην Πάτρα). Επιβεβαιώνει, όμως, το συμπέρασμα ότι Κρίσπος και Σωσθένης είναι δύο διαφορετικές προσωπικότητες. Μαζί του βάπτισε και τον Στεφανά και τον Γάιο, άλλον έναν «επώνυμο» της Κορίνθου. Αυτός φιλοξενούσε στη βίλα του ολόκληρη (!) την Εκκλησία της

Κορίνθου και δεξιώθηκε και τον Παύλο για έναν ολόκληρο χειμώνα το 57 μ.Χ., από όπου μέσω του σκλάβου (του Γάιου;) Τέρτιου, συγγράφει την *Προς Ρωμαίους* επιστολή, το συστηματικότερο έργο του. Σημειωτέον ότι **Γάιος και Κρίσπος ταυτόχρονα** ονομαζόταν ο γνωστός στα ρωμαϊκά χρόνια ιστορικός **Σαλλούστιος** (*Gaius Sallustius Crispus*, (86 – π. 35 π.Χ.)), ο οποίος διέβη τον Ρουβίκωνα με τον Ιούλιο Καίσαρα.

Σε κάποια χειρόγραφα της Α' Κορινθίους (1,12-14) ένα «χριστιανικό κόμμα» στην Κόρινθο δεν τιτλοφορείται «του Χριστού» αλλά «του Κρίσπου». Αυτό θα μπορούσε να μαρτυρεί και την ισχυρή επιρροή της προσωπικότητας του συγκεκριμένου στην πόλη. Μάλλον όμως προέρχεται από αντιγραφείς που θεώρησαν ότι δεν ήταν δυνατόν σε αντίθεση προς άλλα κόμματα «του Παύλου, του Πέτρου και του Απολλώ» να υπήρχε «κόμμα» προς τιμήν του Χριστού (που όλοι λάτρευαν») αλλά του «ομόηχου» Κρίσπου. Σε κάθε περίπτωση προφανώς το γεγονός ότι βαπτίστηκε από τον ίδιο τον Παύλο τού προσέδιδε ακόμη μεγαλύτερο κύρος στο «ελληνικό χριστιανικό» περιβάλλον.

Τελικά, όπως διαπιστώσαμε, ενώ ο διαδοχός του στην «αρχισυναγωγή» Σωσθένης ταξιδεύει μαζί με τον Παύλο, ο Κρίσπος, σύμφωνα με την παράδοση των Αποστολικών Διαταγών

–επιλέγει από την «πόλη της ελληνικής χερσονήσου με την μεγαλύτερη έκταση» (21 χλμ. μήκος τείχους, 6000 στρέμματα έκταση)» (Holzner) να εγκατασταθεί στην γειτονική Αίγινα, όπου μέχρι σήμερα στο λιμάνι, είναι εμφανής η Συναγωγή των Ιουδαίων. Σε ένα πολύ κοντινό και στρατηγικό σημείο πριν τον Πειραιά, γίνεται «επίσκοπος» των χριστιανών, μεταφέροντας προφανώς και τις εμπειρίες του από την Κόρινθο στο νησί της Αφαίας –της Αρτέμιδος–, η οποία είχε διαφορετικά χαρακτηριστικά από την Αφροδίτη. Προφανώς με το κύρος και την επιδραστικότητα που διέθετε αλλά και με την Χάρη του Αναστάντος καταφέρνει να εδραιώσει τον Χριστιανισμό σε ένα τοπόσημο εξαιρετικής στρατηγικής κι εμπορικής σημασίας πολύ κοντά στην Αθήνα, «συνεργαζόμενος» ίσως και με τον Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη.